

Nr 182.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1938 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.

(3:e avd.)

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1938/39 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 21) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1938/39 beräkna ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 284, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 8 april 1938, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen anfört, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor;

dels till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

dels ock medgiva, att den behållning, som kan komma att kvarstå vid utgången av budgetåret 1937/38 å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet må, i den av departementschefen förordade ordningen, efter nämnda tidpunkt av Kungl. Maj:t disponeras för samma ändamål.

Hjälpprogrammet i dess helhet. Under denna avdelning av propositionen är sammanfört ett omfattande statistiskt material till belysning av arbetsmarknadens och arbetslöshetens utveckling under senare år (sid. 2—7) samt verkställigheten av tidigare beslutade hjälpåtgärder (sid. 7—32). Därefter lämnas en utförlig redogörelse för det förslag, som avgivits av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten (sid. 32—60), samt vissa preliminära uppgifter rörande resultatet av 1937 års arbetslöshetsräkning (sid. 62—73). I övrigt redogöres för pågående och avslutade utredningar inom området för arbetslöshetens bekämpande.

Rörande arbetslöshetsläget och arbetslöshetspolitikens allmänna inriktning anför departementschefen följande.

Arbetslöshetsläget har under budgetåret 1937/38 i hög grad förbättrats även i jämförelse med det relativt tillfredsställande läget under föregående år. En viss förbättringens styrka erhålles genom uppgiften, att antalet hjälpsökande arbetslösa under tiden den 31 januari 1937

till den 31 januari 1938 minskats från 32,509 till 21,723. Antalet kommuner med mera betydande arbetslöshet har under året starkt nedgått. Medan sålunda den 31 december 1936 147 av landets kommuner hade en arbetslöshet på över 1 procent av invånareantalet, var motsvarande antal den 31 december 1937 80. En arbetslöshet på över 2 procent av invånareantalet hade den 31 december 1936 54 kommuner; motsvarande dag 1937 var antalet 31. Kommuner med 3-procentig arbetslöshet utgjorde vid årsskiftet 1936 37 35, medan motsvarande siffra vid årsskiftet 1937/38 var 18. 6 kommuner hade den 31 december 1936 en så stor arbetslöshet som minst 6 procent av invånareantalet. Den 31 december 1937 fanns ingen kommun i landet med denna höga arbetslöshetssiffra.

I stort sett hava alltså de förhoppningar, som jag i propositionen nr 300 till 1937 års riksdag uttalade angående arbetslöshetens minskning under innevarande budgetår, infriats. Jag erinrade i berörda sammanhang där-om, att arbetslöshetskommissionen hade beräknat genomsnittliga antalet arbetslösa under budgetåret 1937/38 till 13,000 per månad. Jag höll för sannolikt, att under förutsättning av en helt oförändrad arbetslöshetspolitik det genomsnittliga antalet arbetslösa skulle komma att något överskrida sagda siffra på grund av förekomsten av de hårt arbetslöshetstyngda områdena. Tack vare den utökning av de statliga och kommunala beredskapsarbetena, som i sagda områden skulle komma till stånd, förmodade jag emellertid, att arbetslöshetskommissionens beräkningar skulle visa sig hållbara.

Under budgetårets första 8 månader har det genomsnittliga antalet arbetslösa uppgått till 15,000. Den preliminära månadsrapporten för mars månad utvisar ett antal hjälpsökande arbetslösa av något över 19,000. Under sådana förhållanden torde månadsgenomsnittet för budgetåret komma att ligga mellan 14- och 15,000 eller något över den siffra jag i fjolårets proposition betecknade såsom sannolik. Under tiden juli 1937—januari 1938 har arbetslöshetsläget utvecklats sig i stort sett enligt de tidigare beräkningarna. Däremot hava februari- och marsiffrorna visat sig något högre, än man vid utarbetandet av propositionen nr 300 till 1937 års riksdag beräknade. Någon särskild oro torde emellertid detta förhållande icke behöva ingiva. Jag vill erinra om att årets februarisiffra med nära 10,000 understiger fjolårets och att även marsiffran 1938 torde komma att med cirka 8,000 understiga motsvarande siffra 1937. Emellertid vågar jag icke för nästa budgetår räkna med någon mera avsevärd ytterligare förbättring av arbetslöshetsläget, även om konjunkturutvecklingen fortlöper utan någon ny kris. Med hänsyn till att utgångsläget för budgetåret 1938/39 torde te sig något gynnsammare än för det löpande budgetåret utgår jag från att genomsnittliga antalet anmälda arbetslösa per månad kan sättas till 12,000.

Den uppfattning, som jag i fjolårets proposition uttalade angående den då kvarvarande arbetslöshetens natur, torde äga giltighet även under nu rådande förhållanden. Alltjämt möta två huvudproblem, nämligen arbetslösheten i storstäderna och arbetslösheten i de svårt hemsökta landsdelarna. Göteborgs och Bohus län, Västernorrlands län samt i någon mån även Blekinge län och Norrbottens län.

Restarbetslöshetens problem är föremål för övervägande av 1937 års arbetslöshetssakkunniga. De sakkunnigas arbete har hittills närmast haft karaktären av förberedande undersökningar, vilka torde bli va värde vid bedömandet av åtgärder mot den även under högkonjunkturen kvardröjande arbetslösheten. Särskilt lär därvid kännedom om arbetslöshetsorsaker och levnadsförhållanden beträffande de personer, som under högkonjunktur och högsäsong sakna sysselsättning, kunna giva vägledning. Sådan kännedom avser 1937 års arbetslöshetsräkning att skänka. De sakkunniga hava

sålunda icke hittills haft tillgång till allt det material, som behövs för att taga ställning till frågan om de lämpligaste åtgärderna i kampen mot restarbetslösheten. Under sådana förhållanden torde arbetslöshetspolitiken böra bedrivas i stort sett enligt de riktlinjer, som uppdrogos i fjolårets proposition.

Arbetet på att främja åtgärder för att inom de arbetslöshetstyngda områdena skapa såväl nya industrier som eljest förbättrade försörjningsmöjligheter för befolkningen bör alltså fortsätta. Ekonomiskt stöd torde därför böra lämnas åt företagareföreningar för ökande av deras möjligheter att inom arbetslöshetstyngda distrikt med odifferentierat näringsliv framskapa småindustri och hantverk. Kungl. Maj:t har på mitt förslag anvisat medel för undersökning rörande lämpligheten att förlägga ett finpappersbruk till Västernorrlands län. Beträffande Blekinge län torde medel böra anvisas för fortsatt verksamhet för komplettering av ofullständiga jordbruk inom länet samt till en av Blekingeutredningen föreslagen inventering av sådana jordbruk. Jag förordar dessutom fortsatt medelsanvisning till Lyckebyåns reglering. Under året hava genom tillkallade sakkunniga undersökningar rörande möjligheterna att förvärva marknad för export av färdiga trähus verkställts. De sakkunniga hava efter jämförelsevis grundliga studier i England, vilkas resultat peka i avgjort gynnsam riktning, avgivit förslag, som för närvarande är föremål för närmare prövning. Det är min avsikt att, därest riksdagen icke däremot framställer någon erinran, med anlitande av tillgängliga anslag för främjande av enskild företagsamhet ställa medel till förfogande för ett bolag, som kan bildas i syfte att för tillverkning av färdiga trähus i huvudsak för export anlägga ett industriföretag å sådan ort, att arbetslösa kunna beredas sysselsättning. Blir resultatet av detta försök tillfredsställande, torde böra övervägas, huruvida ytterligare någon fabrik lämpligen kan anläggas.

Trots den utökning av arbetstillfällena, som de här antydda åtgärderna skulle medföra, kommer vid oförändrat arbetslöshetsläge likväl en kännbar arbetslöshet att kvarstå inom Västernorrlands, Göteborgs och Bohus samt i viss mån Blekinge län. Det torde därför även under nästföljande budgetår vara nödvändigt, att medel anvisas till statliga och kommunala beredskapsarbeten.

Departementschefen upptager därefter till behandling vissa detaljfrågor samt anför följande.

Beträffande anslagen till kommunala beredskapsarbeten har 1936 års utredning angående beredskapsarbeten föreslagit, att det måtte bringas till kommunernas kännedom redan under goda tider, att kommunerna under en arbetslöshetsperiod ägde möjligheter att erhålla bidrag även till sådana företag, som de under alla förhållanden ämnade utföra, såframt för arbetets verkställande anlitas arbetslösa till visst minimiantal från annan ort. De sakkunnigas motiv för detta förslag har varit, att kommunerna kunde tänkas vara villiga att förlägga en större del av sina arbeten, än hittills varit fallet, till depressionsperioder, såvida kommunerna ägde kännedom om möjligheten att under arbetslöshetstider erhålla statsbidrag även till sina mera ordinarie arbeten. Anslaget till kommunala beredskapsarbeten skulle alltså enligt de sakkunnigas mening användas till att söka motverka, att kommunerna under högkonjunkturstider igångsatte arbeten, som utan olägenhet kunde uppskjutas.

Enligt min mening torde hinder icke möta för att realisera de sakkunnigas förslag särskilt då det gäller skattetyngda kommuner; detta så mycket mindre som gränsen mellan en kommuns ordinarie arbeten och arbeten av den typ, som ursprungligen ansågos särskilt lämpade för kommunala beredskapsarbeten, alltid måste betecknas såsom ganska flytande.

Även ett annat av de förslag, vilka framlagts av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten, torde böra bli föremål för övervägande i nu förevarande sammanhang. Jag åsyftar härvid de sakkunnigas förslag, att statsbidrag i särskilda fall måtte kunna beviljas till kostnaderna för planläggningen av sådana arbeten, som lämpa sig att framdeles utföras i arbetslöshetsbekämpande syfte.

Vikten av att noggrant utarbetade planer för utförande av lämpliga arbeten finnas tillgängliga vid en inträffad krissituation, ligger enligt min mening i öppen dag. I fråga om den statliga byggnadsverksamheten har Kungl. Maj:t i annat sammanhang framlagt förslag i syfte att garantera tillgång till effektiva arbetsplaner. Vad kommunernas arbeten beträffar, har visserligen den verkställda inventeringen ådagalagt, att en mycket betydande arbetsreserv här finnes tillgänglig. Inventeringen har emellertid tillika givit vid handen, att kommunernas arbeten endast till en relativt ringa del äro på ett sådant sätt förberedda, att de utan tidsutdräkt kunna igångsättas. Under sådana förhållanden ligger det stor vikt uppå, att kommunerna så snabbt som möjligt verkställa de förberedande åtgärder, vilka de sakkunniga föreslagit. Uppgörandet av fullständiga arbetsplaner medför emellertid för åtskilliga av våra kommuner betydande utgifter. De sakkunnigas förslag att staten i viss begränsad utsträckning bör lämna bidrag till utarbetandet av planer till sådana arbeten, som kunna vara lämpliga att framdeles utföras i arbetslöshetsbekämpande syfte, synes mig därför beaktansvärt. Under förutsättning att riksdagen icke däremot framställer erinran, har jag också för avsikt att efter prövning i varje särskilt fall föreslå, att sådana bidrag måtte beviljas kommuner, för vilka ifrågasatt planlägningsarbete skulle medföra en kännbar ekonomisk belastning. Kostnaderna härför torde böra bestridas av anslaget till statliga och kommunala beredskapsarbeten.

Det centrala register, över lämpliga arbeten, som upprättats på grundval av den inventering, som verkställts av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten, bör självfallet ständigt hållas aktuellt. De sakkunnigas av ett flertal remissinstanser tillstyrkta förslag, att registret bör kompletteras genom successiva inventeringar, synes mig förtjäna beaktande. Ifrågavarande kompletteringsarbete torde lämpligen böra komma till utförande inom socialdepartementet.

Övriga av 1936 års utredning rörande beredskapsarbeten framförda förslag torde i nu förevarande sammanhang icke böra upptagas till avgörande. Enligt vad jag inhämtat komma inom kommunikations- och jordbruksdepartementen de sakkunnigas förslag till åtgärder, fallande inom dessa departements arbetsområden, att bli föremål för fortsatt prövning. Vad beträffar det av vissa remissinstanser framförda önskemålet om en central organisation av den samhälleliga arbetslöshetspolitiken, torde fortsatta överväganden vara erforderliga, innan ärendet bringas under Kungl. Maj:ts prövning.

Särskilda frågor. Handhavandet av *vattenavledningsföretaget Lyckebyån* åvilar jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 23 oktober 1936 den s. k. Lyckebyåutredningen.

I fråga om erforderliga medel för finansieringen av vattenavledningsföretaget samt inköpen av mader, skogsmark m. m. för genomförandet av den nya fastighetsbildningen redogjordes i proposition nr 300 till 1937 års riksdag (sid. 46). Av denna redogörelse framgår, att de kostnader, som skola stanna å statsverket, beräknats till 331,000 kronor, samt att de utgifter, som icke skola stanna å statsverket, utan endast utgöra förskott (rörelsekapital),

belöpa sig till 832,924 kronor. Av sålunda erforderliga medel ha redan anvisats av 1936 års riksdag 250,000 kronor och av 1937 års riksdag 200,000 kronor eller tillhopa 450,000 kronor.

I skrivelse den 25 februari 1938 har *Lyckebyåutredningen* meddelat, att endast obetydliga utgifter hittills förekommit, enär pågående syneförrättning ännu ej avslutats, varför köpeavtalen ännu hade preliminär karaktär. Emellertid har utredningen med hänsyn till att tiden nalkas, då arbetet kan förväntas komma att igångsättas, begärt, att ytterligare 100,000 kronor måtte anvisas för ändamålet.

Departementschefen anför följande.

Till bestridande av de kostnader för vattenavledningsföretaget Lyckebyån, vilka skola stanna å statsverket, ha redan medel reserverats. Utredningens förevarande framställning innebär, att ytterligare 100,000 kronor måtte anvisas såsom rörelsekapital åt företaget. Även om hela detta belopp sannolikt icke kommer att behöva tagas i anspråk under nästföljande budgetår, torde emellertid försiktigheten bjuda, att ytterligare medel reserveras för ändamålet.

De medel, som tidigare reserverats för företaget, hava utgått av de jämlikt riksdagens medgivande i samband med anslag till reservarbeten anvisade särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet. Jämväl för den fortsatta finansieringen torde den angivna utvägen böra anlitas. På en senare prövning torde få bero, huruvida och i vilken mån berörda kostnader definitivt böra gäldas av arbetslöshetsanslaget. Sannolikt kan det komma att befinnas riktigast, att medel av avdikningsanslaget eller avdikningslånefonden vid en slutlig reglering helt eller delvis tagas i anspråk för ändamålet och motsvarande belopp sålunda framdeles tillföras den nämnda anslagsposten.

På initiativ av Västernorrlandsutredningen har *Västernorrlands läns företagarförening u. p. a.* tillkommit. Föreningens syfte är bland annat att utreda möjligheterna för skapande av småindustrier, att genom propaganda främja ökad företagsamhet på olika områden och att genom förmedling av lån eller utlämnande av lån eller understöd stimulera företagsamheten. Genom andelsteckning beräknar föreningen att kunna disponera över ett kapital av omkring 60,000 kronor.

I skrivelse den 13 oktober 1937 har *Västernorrlandsutredningen* tillstyrkt, att till föreningens förfogande måtte ställas dels ett belopp av 50,000 kronor att utlämnas som lån till småföretag, dels ock ett belopp av 60,000 kronor såsom subvention till skydd mot ofrånkomliga förluster.

Över framställningen har utlåtande avgivits av kommerskollegium (sid. 79—83).

Departementschefen anför följande.

De uppgifter rörande förekomsten av industriella företag inom Västernorrlands län, vilka Västernorrlandsutredningen bifogat sin framställning i förevarande ärende, bestyrka det kända förhållandet, att näringslivet inom länet saknar den mångsidighet, som är utmärkande för de mellersta och södra delarna av riket. Otivelaktigt utgör detta ur sysselsättningssynpunkt en svaghet, framför allt då den inom länet helt dominerande, huvudsakligast för exportmarknaden arbetande storindustrien icke har kunnat bereda syssel-

sättning i tillräcklig omfattning ens under nu rådande högkonjunktur. En svårare arbetslöshet än i någon annan del av landet kvardröjer sålunda alltså inom länet. En försämring av konjunkturförhållandena utomlands kommer att i särskild grad öka arbetslösheten i ett distrikt, vars näringsliv så ensidigt inriktats på viss exportindustri som Västernorrlands. Såväl med hänsyn till dagens situation som med tanke på den framtida utvecklingen bör därför varje planmässigt strävande att skapa rikare variation av försörjningsmöjligheterna genom för hemmamarknaden arbetande företag uppmuntras. Det initiativ, som de sakkunniga tagit genom bildandet av Västernorrlands läns företagareförening, synes mig därför vara välbetänkt.

På grund av de särskilda svårigheter, som möta försöken att få till stånd nya företag i Västernorrlands län, bör enligt min mening staten skänka sitt stöd åt föreningens strävanden. Detta stöd bör lämnas under former, som möjliggöra nödig handlingsfrihet för föreningen i dess verksamhet. I motsats till kommerskollegium håller jag nämligen före, att en lokalt arbetande organisation av nu ifrågavarande typ har större förutsättningar än ett statsdepartement eller ett centralt ämbetsverk att i varje särskilt fall bedöma, hur man med anlitandet av tillgängliga resurser skall erhålla gynnsammast möjliga resultat. Jag har därför för avsikt att, såvida icke riksdagen däremot framställer erinran, av de i samband med anslag till reservarbeten anvisade särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet, ställa medel till förfogande för av Västernorrlands läns företagareförening u. p. a. bedrivna låneverksamhet av i huvudsak den karaktär, som angivits i utredningens förut omförmälda skrivelse.

Till *komplettering av ofullständiga jordbruk i Blekinge län* har enligt riksdagens medgivande hittills disponerats 100,000 kronor av de medel, som ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för främjande av företagsverksamhet.

I skrivelse den 18 februari 1938 har *Blekingeutredningen* framlagt förslag rörande inventering av de ofullständiga jordbruken i Blekinge län samt rörande vissa omedelbara åtgärder till stärkande av de ofullständiga jordbrukens ekonomiska bärkraft. För inventeringens verkställande erfordras ett belopp av 25,000 kronor. Rörande åtgärderna i övrigt hänvisar utskottet till propositionen (sid. 84).

Över framställningen ha utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen och statens arbetslöshetskommision (sid. 85—87).

Departementschefen anför följande.

Vad angår Blekingeutredningens förslag att till Blekinge läns hushållningssällskaps förfogande måtte ställas medel för verkställande av en *systematisk inventering* av de ofullständiga jordbruken i länet, avsedd att läggas till grund för de åtgärder av olika slag, som i de särskilda fallen lämpligen böra vidtagas för stärkandet av dessa småbruks ekonomiska bärkraft, synes mig detta förslag beaktansvärt. I likhet med utredningen håller jag före, att en dylik grundläggande inventering skulle vara ägnad att befordra planmässigheten och effektiviteten i den hjälp till självhjälp åt de ofullständiga jordbruken, som nu i skilda former lämnas från statens sida och vars intensifiering står på dagordningen. Uttryckligen må betonas, att igångsättandet av en inventering av förevarande slag icke kan anses föregripa resultatet av 1936 års egnahemsutrednings ännu ej avslutade arbete. Tvärtom torde, enligt vad jag inhämtat, det för ifrågavarande utredning vara av viss

betydelse att i mindre skala pröva värdet av en inventering sådan som den föreslagna, innan man eventuellt går att tillämpa ett dylikt inventeringsförfarande i större omfattning. Jag delar därför Blekingeutredningens åsikt, att inventeringen å ena sidan bör igångsättas fortast möjligt, d. v. s. redan den 1 juli i år, men att den å andra sidan bör, på grund av sin försökskaraktär, till tiden begränsas till att tillsvidare omfatta allenast två år. Riktlinjerna för inventeringen torde böra av Kungl. Maj:ts senare fastställas. I fråga om de för inventeringen erforderliga medlen torde dessa böra utgå från de i samband med anslag till reservarbeten anvisade särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet.

Beträffande Blekingeutredningens förslag om anvisande av särskilda medel till åtgärder i olika hänseenden till *stärkande av de blekingska ofullständiga jordbrukens bärkraft* ligger saken något annorlunda till. Å ena sidan synes det önskvärt och väl försvarbart, att medel fortsättningsvis anvisas till fullföljandet av den speciella hjälpverksamhet beträffande de blekingska småbruket, som avsågs med beviljandet år 1936 av förutnämnda 100,000-kronorsanslag till grundförbättringar vid ofullständiga jordbruk. Häremot torde så mycket mindre kunna anföras någon principiell betänklighet, som riksdagen redan bifallit Kungl. Maj:ts förslag om höjning av det allmänna anslaget för detta ändamål samt den för nyss berörda 100,000 kronorsanslag lämnade redovisningen ger vid handen, att största delen av anslaget just använts och väl därför kan antagas även komma att i fortsättningen för reträdesvis användas för det ändamål — stenröjningen — som ansetts särskilt motivera det allmänna anslagets höjande. Härtill kommer, att, allteftersom den förordade inventeringen fortskrider, ökade garantier torde vinnas för att de beviljade medlen verkligen komma till användning där behovet är störst. Å andra sidan lär man emellertid, när det gäller övriga av Blekingeutredningen i detta sammanhang framförda anslagsäskanden, icke kunna undgå att — hur starkt motiverade dessa än må i och för sig vara — taga tillbörlig hänsyn därtill, att egnahemsutredningen kan förväntas komma att inom kort framlägga förslag till nya åtgärder och ändrade grunder för stärkandet av de ofullständiga jordbrukens bärkraft. Att under sådana förhållanden, på sätt Blekingeutredningen föreslagit, redan nu anvisa medel, vilka skulle utgå till i viss mån nya ändamål eller i allt fall enligt ändrade grunder, synes ägnat att väcka betänkligheter och lär därför icke gärna kunna komma ifråga i annat fall än då alldeles särskilda skäl tala därför. Ett sådant undantagsfall föreligger enligt min mening beträffande det utav Blekingeutredningen förordade anslaget till underlättandet av de ofullständiga jordbrukens reglering — genom sammanslagning eller eljest — till större enheter, vilket anslags användande nära sammanhänger med själva inventeringsarbetet. Såväl önskvärdheten i och för sig av att denna utväg till de ofullständiga jordbrukens »fullständigande» försöksvis prövas och verkligen anlitas i de fall, där förutsättningarna för dess beträdande eljest föreligga, som ock den av Blekingeutredningen framhållna nödvändigheten av att man i det enskilda fallet ej försitter det riktiga »psykologiska» ögonblicket för genomförandet av en dylik reglering utgör enligt min mening tillräcklig anledning att här bortse från nyssnämnda betänkligheter. När det gäller de andra hithörande anslagen, betyder bristen på tillgängliga medel i regel endast ett uppskov med åtgärdens vidtagande; här däremot i de flesta fall att åtgärdens vidtagande på grund av det rätta ögonblickets försummande helt och hållet omöjliggöres. Beträffande anslagets användande anser jag mig dock böra föreslå den inskränkningen, att det får tagas i anspråk endast i sådana fall, då dess anlåtande blir aktuellt i samband med verkställd inventering av det byalag, till vilket vederbörande ofullständiga jordbruk hör.

Anslagsbehov. Vid 1937 års riksdag beslöts, att Kungl. Maj:t skulle äga att igångsätta statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 15,000,000 kronor. Av detta belopp anvisades för budgetåret 1937/38 10,000,000 kronor. För nästa budgetår återstår således att anvisa 5,000,000 kronor.

Kungl. Maj:ts anslagsäskande för nästa budgetår innebär, att Kungl. Maj:t skulle äga besluta om igångsättande av arbeten för en kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor. Av detta belopp äskas emellertid endast 5,000,000 kronor.

Sammanlagda medelsbehovet för statliga och kommunala beredskapsarbeten under nästa budgetår uppgår alltså till 10,000,000 kronor.

Departementschefen erinrar beträffande frågan om anslag till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet, att anslag för lån senast anvisades av 1934 års riksdag för budgetåret 1934/35. Anslag till subventioner har anvisats allenast av 1933 års riksdag, varvid emellertid är att märka, att 1934 års riksdag medgivit, att det för budgetåret 1933/34 för detta ändamål anvisade reservationsanslaget finge disponeras jämväl för låneunderstöd. Från och med budgetåret 1934/35 har alltså gällt, att båda de ifrågavarande anslagen kunnat tagas i anspråk för låneverksamheten. Å anslagen återstår outnyttjat ett belopp av omkring 1,900,000 kronor.

Därefter anför departementschefen följande.

Sagda belopp bör få disponeras av Kungl. Maj:t jämväl efter utgången av innevarande budgetår enligt hittills tillämpade grunder. Vad angår de budgettekniska anordningar, som böra vidtagas för att möjliggöra en på så sätt utvidgad dispositionsrätt, får jag erinra, att i propositionen med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 förutsatts inrättandet i ett krisläge av en särskild diversemedelsfond för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet. För avsättning till denna fond har anslag upptagits å beredskapsstaten under femte huvudtiteln. Även de här ifrågavarande reservationerna, vilka givetvis böra få disponeras helt oberoende av beredskapsstaten, böra lämpligen redovisas å en dylik fond. I sådant syfte får jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, förorda, att fondbildningen kommer till stånd redan med utgången av innevarande budgetår. Närmare föreskrifter härom torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Jag vill emellertid betona, att den föreslagna anordningen är av rent formell natur. För min del anser jag nämligen icke skäl föreligga att i nuvarande läge fullfölja den allmänna stödverksamheten och med hänsyn härtill saknas alltså förutsättningar för inrättande av en lånefond i egentlig mening. Däremot föreligger alljämt behov av att med statsmedel främja tillkomsten av nya företag i de av arbetslöshet svårt hemsökta landsdelarna. Såvitt nu kan bedömas, erfordras, för att på denna väg mera avsevärt öka sysselsättningsmöjligheterna, att för ett och samma företag betydande belopp ställas till förfogande, och jag avser att för sådana fall, i likhet med vad som hittills skett, underställa riksdagen föreliggande stödfrågor.

Utskottet.

Även om konjunkturutvecklingen under nästa budgetår icke skulle medföra en allmän försämring av arbetslöshetsläget, måste man räkna med en kvardröjande restarbetslöshet av i stort sett samma omfattning och karaktär

som för närvarande. Sannolikheten talar följaktligen för att de problem, som under innevarande budgetår dominera arbetslöshetspolitiken, komma att i samma grad göra sig gällande under nästa budgetår. Dessa problem avse framför allt restarbetslösheten i vissa områden av Göteborgs och Bohus län, Västernorrlands län samt i någon mån även Blekinge och Norrbottens län.

Enligt departementschefen bör arbetslöshetspolitiken under nästa budgetår, i avvaktan på resultatet av pågående utredning rörande medlen för restarbetslöshetens bekämpande, bedrivas efter samma riktlinjer, som varit vägledande under innevarande budgetår. Utskottet delar denna uppfattning. Hjälpverksamheten bör sålunda alltjämt inriktas på att inom områden med kvardröjande arbetslöshet befrämja åtgärder, avseende att skapa såväl nya industrier som eljest förbättrade försörjningsmöjligheter för befolkningen.

Av utskottets allmänna inställning till arbetslöshetspolitikens utformning framgår, att utskottet tillstyrker, att medel anvisas till statliga och kommunala beredskapsarbeten. Rörande medlens användning ifrågasätter utskottet icke någon ändring av den praxis, som utvecklat sig.

Av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten har framlagts förslag rörande dels statsbidrag till arbeten, som kommunerna under alla förhållanden ämnade utföra, samt kommunernas underrättande om denna möjlighet under goda tider, dels ock statligt bidrag till kommunerna för utarbetande av planer till arbetsföretag. Vad sålunda föreslagits föranleder icke någon erinran från utskottets sida. Utskottet vill allenast beträffande förslaget om statsbidrag till planläggning av arbeten understryka departementschefens uttalande om att dylikt bidrag endast bör utgå efter prövning i varje särskilt fall och då planlägningsarbeten skulle medföra en kännbar ekonomisk belastning för kommunerna.

Det förslag, som av exporthuskommittén framlagts rörande möjligheterna att förvärva marknad för export av färdiga trähus, anser utskottet beaktansvärt. Därest under ärendets fortsatta behandling skulle visa sig lämpligt, att staten understöder bolag, som kan bildas i syfte att för tillverkning av färdiga trähus för export anlägga industriföretag å sådan ort, att arbetslösa kunna beredas sysselsättning, har utskottet icke något att erinra mot att tidigare till främjande av enskild företagsamhet anvisade medel anlitas för ändamålet. Utskottet tillstyrker sålunda, att den behållning, som kan komma att kvarstå vid utgången av budgetåret 1937/38 å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet, må disponeras i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Vad departementschefen i här ej särskilt berörda hänseenden anfört föranleder icke någon utskottets erinran.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor;

b) till *Statliga och kommunala beredskapsarbeten* för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

c) medgiva, att den behållning, som kan komma att kvarstå vid utgången av budgetåret 1937/38 å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet må, i den av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade ordningen, efter nämnda tidpunkt av Kungl. Maj:t disponeras för samma ändamål.

Stockholm den 27 maj 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Nilsson i Gränebo, Johansson i Fredrikslund, Nilsson i Malmö, Hansén, Asplund, Bergström, Nilsson i Landeryd, Gustafsson i Benestad, Andréén, Ström i Lidköping, Magnusson i Kalmar och Domö; samt

från andra kammaren: herrar Råstock, Jansson i Falun, Magnusson i Skövde, Eriksson i Stockholm, Jeppsson, Persson i Falla, Svensson, Andersson i Prästbol, Lindberg i Umeå, Isacsson, De Geer i Hanaskog och Erlander.

Reservation

av herrar Johansson i Fredrikslund, Nilsson i Landeryd, Andréén, Domö, Magnusson i Skövde och Persson i Falla, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Även om konjunkturutvecklingen under nästa budgetår icke skulle medföra en allmän försämring av arbetslöshetsläget, måste man räkna med en mindre, kvardröjande restarbetslöshet av samma karaktär som för närvarande. Sannolikheten talar följaktligen för att de problem, som under innevarande budgetår dominera arbetslöshetspolitiken, komma att göra sig gällande under nästa budgetår. Dessa problem avse framför allt arbetslösheten i vissa delar av Göteborgs och Bohus län, Västernorrlands län samt i någon mån även Blekinge och Norrbottens län.

Under nu angivna förhållanden bör hjälpverksamheten under nästa budgetår liksom för närvarande inriktas på åtgärder, som speciellt kunna anses påkallade av arbetslöshetens karaktär av restarbetslöshet. För bekämpandet av denna relativt långvariga arbetslöshet är det nämligen enligt utskottets uppfattning motiverat, att i anslutning till den ståndpunkt, fjolårets riksdag intog, inom förut åsyftade 'arbetslöshetsöar' använda även statliga och kommunala beredskapsarbeten under nästa budgetår. En förutsättning härför är emellertid, att reservarbeten och beredskapsarbeten icke ställas i motsatsförhållande till varandra. Utskottet förutsätter, att erforderligt samråd sker mellan de myndigheter, som handhava arbetslöshetsärenden. Därjämte förutsätter utskottet att såsom beredskapsarbeten företrädesvis utväljas sådana arbeten, som i största möjliga utsträckning skapa direkta arbetstillfällen.

Beträffande beredskapsarbetenas anordnande och bedrivande bör gälla vad förra årets riksdag uttalade. Vad särskilt hänvisningsförfarandet angår vill utskottet framhålla, att den omständigheten att ett beredskapsarbete anordnas inom viss ort, icke får medföra, att arbetslösa familjeförsörjare över huvud taget icke hänvisas till reservarbeten i trakten, även om en sådan hänvisning av olika anledningar skulle visa sig fördelaktig.

Vid sidan av reservarbeten och beredskapsarbeten böra åtgärder vidtagas, som kunna vara ägnade att inom områden med kvardröjande arbetslöshet befrämja förbättrade försörjningsmöjligheter för befolkningen, under förutsättning dock att härigenom icke vållas intrång i redan bestående företag och verksamhetsgrenar. Utskottet har därför icke något att erinra mot departementschefens förslag att i samband med anslag till reservarbeten anvisa särskilda medel till främjande av företagsverksamhet. Däremot kan utskottet icke dela departementschefens uppfattning rörande lämpligheten och ändamålsenligheten av att staten ställer medel till förfogande för bolag, som eventuellt kan komma att bildas i syfte att för tillverkning av färdiga trähus för export anlägga industriföretag. Det kan enligt utskottets mening icke undvikas, att ett dylikt förfarande skulle åstadkomma en för den fria företagsamheten menlig konkurrens. Rent principiellt anser utskottet, att den hittills med medel från de tidigare beviljade anslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet bedrivna statliga understödsverksamheten bör avvecklas. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag om medgivande till fortsatt disposition av kvarstående reservationer å nämnda anslag.

Av det för nästa budgetår äskade anslaget till statliga och kommunala beredskapsarbeten avser ett belopp av 5,000,000 kronor bidrag, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande beviljat under löpande budgetår. Då de arbeten, som dessa bidrag avse, komma att till övervägande delen bedrivas under nästa budgetår, torde, såvitt utskottet kan bedöma, ett belopp av ytterligare 5,000,000 kronor vara tillfyllest för statens hjälpverksamhet i förvarande hänseende under nästa budgetår. Utskottet finner sig därför icke böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande att igångsätta bered-

skapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor;

b) till *Statliga och kommunala beredskapsarbeten* för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

c) avslå Kungl. Maj:ts förslag om medgivande, att den be-
hållning, som kan komma att kvarstå vid utgången av bud-
getåret 1937/38 å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvi-
sade reservationsanslagen till lån och subventioner till främ-
jande av enskild företagsamhet må, i den av departements-
chefen i statsrådsprotokollet förordade ordningen, efter
nämnda tidpunkt av Kungl. Maj:t disponeras för samma än-
damål.»